

Fragmenty „Wstępu” do książki Maria Kovača „Udahnuti svjetla pozornice” [„Wdychać światła sceny”]. Autorką tłumaczenia jest Gabriela Abrasowicz.

[...] Profesjonalną pracę w teatrze z osobami niewidomymi i słabowidzącymi rozpocząłem w 2002 roku. Przyjąłem wtedy zaproszenie od aktora i dyrektora artystycznego Kazalište slijepih i slabovidnih „Novi život”¹, Vojina Pericia. Od tego czasu zrealizowaliśmy razem pięć spektakli na podstawie twórczości Felixa Mitterera, Radovana Ivšicia, Davida Ivesa, Jose Saramaga i Iva Andrićia. Stworzyliśmy ponadto kilkanaście performansów (najwybitniejszy z nich: „Okus pokus”² został zaprezentowany na festiwalu Ekstravaganantna tijela³, który odbył się w siedzibie Centrum Studenckiego w Zagrzebiu na początku grudnia 2007 roku), wiele warsztatów teatralnych i kilka projektów filmowych. Wśród tych ostatnich warto wyróżnić „Film s invaliditetom”⁴, który został włączony do oficjalnego programu festiwalu Dani hrvatskog filma⁵ w 2009 roku. Zdobył on nagrodę za najlepszy scenariusz na międzynarodowym festiwalu filmowym Uhvati sa mnom ovaj dan⁶. Film ten jest poświęcony życiu, działaniom i osiągnięciom osób z niepełnosprawnościami, tak jak i jego kontynuacja „Film s invaliditetom 2”, nakręcona w Wielkiej Brytanii wraz z dokumentem „Visions of the Blind Man”⁷ opowiadającym o orientacji przestrzennej niewidomego artysty w nieznanym otoczeniu. W tym wspólnym dorobku są też słuchowiska radiowe powstałe w oparciu o sztuki Ivany Sajko i Uny Vizek oraz radiowy dramat dokumentalny. W naszej współpracy nie skupialiśmy się wyłącznie na aspekcie artystycznym, lecz angażowaliśmy się także w działalność społeczną.

Moja praca artystyczna z osobami z niepełnosprawnościami nie jest związana jedynie z teatrem „Novi život”. Zapraszały mnie również do współpracy liczne stowarzyszenia zrzeszające osoby z niepełnosprawnościami. Ich członkowie i podopieczni chcieli spróbować swoich sił właśnie w aktywności teatralnej. Do organizacji, z którymi nawiązałem owocną współpracę, należą: Stowarzyszenie studentów z niepełnosprawnościami w zakresie ruchu Korak⁸ oraz Klub studentów niewidomych i słabowidzących Šišmiš⁹, dla których wyreżyserowałem spektakl

¹ Teatr Niewidomych i Słabowidzących „Nowe Życie” [wszystkie przypisy pochodzą od tłumaczki].

² Gra słów – zakłęcie oraz „Smak-eksperyment”.

³ Ekstrawaganckie Ciało.

⁴ „Film z niepełnosprawnościami”.

⁵ Dni Filmu Chorwackiego.

⁶ Uchwycić ze mną ten dzień.

⁷ „Wizje niewidomego mężczyzny”.

⁸ Krok.

⁹ Nietoperz.

„Specjalci”¹⁰ na podstawie prawdziwych historii z ich życia, prezentowany wielokrotnie na scenie Teatru &TD. Ponadto – Stowarzyszenie młodych z niepełnosprawnościami Zamisli!¹¹, z którym przeprowadziłem w całej Chorwacji dziesiątki warsztatów i prezentacji w duchu Teatru Uciśnionych Boala; stworzyliśmy wspólnie także kilka projektów filmowych. Poza tym Teatr Niesłyszących i Słabosłyszących Dlan¹², z którym zrealizowałem kilka spektakli i filmów jako współpracownik zewnętrzny i konsultant, ale też zdałem tam egzamin potwierdzający pierwszy poziom znajomości języka migowego. Z kolei z wychowankami Centar za autizam¹³ stworzyłem spektakl „Ne želim biti zarobljen u sebi”¹⁴ na podstawie zapisków z pamiętnika Birgera Selina (produkcji podjęło się Biro suvremene umjetničke prakse Kontejner¹⁵).

Celem mojej rozprawy doktorskiej jest zwrócenie uwagi środowiska akademickiego oraz teatralnego (a także odbiorców sztuki w szerszym ujęciu) na pewien, moim zdaniem, zaniedbany i niedostatecznie eksponowany segment życia teatralnego w Chorwacji. Niniejsza książka jest w naszym kraju jednym z pierwszych – jeśli nie pierwszym w ogóle – opracowań tego typu. Stanowi ona próbę naukowego usystematyzowania wyników uzyskanych przeze mnie w toku praktyki reżyserskiej i pedagogicznej oraz stara się wydobyć z połączenia teorii i praktyki odpowiedni materiał do realizacji nowych prac z zakresu badań humanistycznych i interdyscyplinarnych.

Teatr „Novi život”, działający od ponad sześćdziesięciu lat, jest najstarszym i niewątpliwie najznamienitszym teatrem tego rodzaju na świecie. Realizowane przez ten zespół spektakle, zdobywające główne nagrody na mainstreamowych festiwalach, słusznie plasują go w czołówce znanych i uznanych chorwackich teatrów. Dlatego też uważam za niedopuszczalne, aby część społeczeństwa i niedostatecznie zorientowanych pracowników sektora publicznego (związanych z polityką i sztuką) postrzegała tych twórców wyłącznie jako stowarzyszenie o charakterze charytatywnym lub terapeutycznym, ignorując wysoką jakość artystyczną ich pracy. To, że ich funkcjonowanie determinuje słaby wzrok lub jego całkowity brak, nie oznacza, że zasięg ich dokonań na polu teatru jest mniejszy.

¹⁰ „Specjaliści”.

¹¹ Wyobraź sobie!

¹² Dłoń.

¹³ Centrum Autyzmu.

¹⁴ „Nie chcę być uwięziony w sobie”.

¹⁵ Biuro Współczesnych Praktyk Artystycznych Kontener.

Ta specyfika percepcji świata oznacza jedynie inną problematykę w przypadku określonych segmentów aktywności aktora (ruch sceniczny, wizualizacja przestrzeni, gesty i mimika), jednak patrząc przez pryzmat jakości, ta sama specyfika nie jest żadną okolicznością ograniczającą. Mam nadzieję, że uda mi się wskazać, jak to „upośledzenie” może okazać się zaletą w niektórych procesach poznawczych, które są istotne dla aktora. Dlatego w tej pracy skupię się głównie na technicznych zagadnieniach kreowania postaci i sytuacji scenicznej, natomiast zrezygnuję z patetycznej poetyki współczucia jako reliktu przeszłości i produktu dyskryminacji „pozytywnej”.

Uważam, że w literaturze poświęconej teorii sztuk widowiskowych tak naprawdę nie istnieją odpowiednie, lecz tylko już wypróbowane i ugruntowane, metodologie odnoszące się do tego rodzaju działań praktycznych. Biorąc pod uwagę ten fakt, muszę podkreślić, że w swojej książce zamierzam przedstawić i przeanalizować moje osobiste doświadczenia związane ze stosowaniem różnych technik aktorskich (Michaiła Aleksandrowicza Czechowa, Augusto Boala, Cicely Berry, Lee Strasberga, Konstantina Siergiejewicza Stanisławskiego) w pracy z osobami niewidomymi i słabowidzącymi. Wierzę, że otworzy to przestrzeń do dyskusji nad obszarami, które mogą stać się swoistą innowacją w teoriach performansu i tym samym przyczynić się do rozwoju wiedzy naukowej w tym zakresie.

[...]